

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

I. Uluslararası
**AHMED ZİYAÜDDİN
GÜMÜŞHANEVÎ**
Sempozyumu

03-05 Ekim 2013 - GÜMÜŞHANE

BİLDİRİLER KİTABI

Editörler

Prof. Dr. İhsan GÜNAYDIN

Doç. Dr. Ali KUZUDİŞLİ

Yrd. Doç. Dr. Adem ÇATAK

Gümüşhane Üniversitesi Yayınları

Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî Hazretleri ve Peygamber Sevgisi

Tülay BERBEROĞLU*

Özet

Peygamber Efendimizi (sav) yakınlaşabildiğimiz ölçüde tanıyabiliriz. Bunun aracı ise muhabbetir. Muhabbet, seven ile sevilenin arasındaki birliktelikten kaynaklanır. “Kişi sevdiği ile beraberdir.” (Buhârî, Eded 96) hadisi de bu kalbî beraberliği ifade eder. Yani seven, sevgisi nispetinde sevdiğine benzemeye, onun şahsiyetinden hisse almaya başlar. Resulullah (sav)’den elde etmemiz gereken en mühim manevi tahsil de iç dünyamızı O’nun gönül dokusundaki hissiyat ile müşterek hâle getirebilmektir.

Peygamberimizin eşsiz güzelliklerini, bilhassa incelik ve zarafetini yakından tanıyabilmek, ancak gönül iklimine girebilmekle mümkündür. Resulullah’ın gönül ikliminde dolaşan, Ahmed Ziyahüddin Gümüşhanevî Hazretleri *Ruhul Arifin* kitabında bu gönül ikliminden şöyle bahseder: “Allah’ın Resulü’nü sevmek, Allah’ı sevmekten başka bir şey değildir. Zira Allah’ın Resulü, Allah sevgisinin insanlığa ve bilcümle varlığa akan kaynağı durumundadır. Allah-u Teâlâ’yı sevmeye, Resulü’nün kanalından geçilir. Cihana sevgi gülücükleri dağıtan, Resulü’nün nübüvvet nurudur. Onu tanımadan gerçek sevgiyi tanımanın imkânı yoktur.”

Allah ve Resulü’nün tanıtılması için çalışan din âlimleri ile Allah ve Resulü’ne yakınlıkları ile bilinen kimseleri sevmek de Allah ve Resulü’nü sevmektir. Dostun dostu, yine dosttur. Gerek din âlimleri, gerekse diğer salih, abid, zahid ve arif kişiler insanı gerçek sevgiye ve sevgiliye götüren birer vasıttır.¹

Dinin; aşk, vecd, huzur ve lezzet ile yaşanabilmesi için, Kur’an ve sünnetin hayatın her safhasına yayılması zaruridir. Böyle bir ruhani tekâmül için en mühim vesile de kalbin “muhabbet” ile donanmasıdır. Zira muhabbet, itaati ve fedakârlığı beraberinde getirir. Gönüller arasındaki manevi cereyan hattı da ancak muhabbet sayesinde tesis edilebilir.

Sahabe-i kiramdan Enes bin Malik anlatıyor. Resulullah Efendimize bir adam geldi ve:

“Ya Resulullah! Kıyamet ne zamandır?” diye sordu. Efendimiz:

“Kıyamet için ne hazırladın?” buyurunca, o da:

“Allah ve Resulü’nün muhabbetini...” cevabını verdi.

Bunun üzerine Resulullah Efendimiz:

“ Öyleyse sen sevdiğinle beraber olacaksın.” buyurdular.

Enes bin Malik, rivayetinin devamında der ki: “İslâm’a girmekten başka hiçbir şey, bizi Allah’ın Nebisi’nin; “Öyleyse sen, sevdiğinle beraber olacaksın.” sözü kadar sevindirmemiştir. İşte ben de Allah’ı ve Resulü’nü, Ebu Bekir’i ve Ömer’i seviyorum. Her ne kadar onların yaptıklarını yapamadıysam da, onlarla beraber olmayı ümit ediyorum.” (Müslim, Birr, 163)²

* Araştırmacı Yazar.

1 Gümüşhanevî, Ahmed Ziyaüddin, *Ruhul Arifin*, Pamuk Yayınları, İstanbul 2002, s. 34.

2 Topbaş, Osman Nuri, *Altınoluk Dergisi*, Mayıs 2009, S.279.

Bütün ömrünü ilim, irfan ve irşatla geçiren Gümüşhanevî Hazretleri yaptığı her işte Hz. Muhammed(sav)'in ahlakını kendisine örnek edinmiştir. Bir sohbetlerinde muhabbeti şu şekilde tarif eder: “Muhabbetin dört çeşidi vardır: Allah’ı ve Resulü’nü sevmek, Allah’ın sevdiklerini sevmek, Allah için sevmek, Allah’la beraber sevebilmek.”³

Bu beraberliğin bir manası da yakınlık derecesine bağlıdır. Muhabbet, seven ile sevilen arasındaki birliktelikten kaynaklanır. Nasıl ki koskoca güneş küçücük bir aynadan aksedebiliyorsa, tüm Allah dostları gibi Gümüşhanevî Hazretleri de Kur’an ve sünnet ışığında istikamet üzere yaşamayı Resulullah(sav)’ın izinde gitmeyi kendisine şiar edinmiştir. Zira onların gönüllerine: “Yarın bu nefsin konağı mezar olacaktır!” anlayışı yerleşmişti. Bu yüzden faniliklerini hiçbir zaman unutmadılar. Kalplerine Allah ve Resulü’nün muhabbetini yerleştirdiler.

“...(Resulüm!) De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakıyla düşünür.” (ez-Zümer, 39/9)

Gümüşhanevî Hazretleri’nin çocukluğundan beri ilim tahsiline ayrı bir merak ve kaabiliyeti vardır. On yaşına geldiğinde ailesiyle birlikte Trabzon’a göç eder. Ağabeyinin askere gitmesiyle yalnız kalan babasına işyerinde yardım etmektedir ama bir taraftan da o bölgenin âlimlerinden sarf, nahiv ve fıkıh dersleri almaya başlar. Hem ilim tahsili hem ticari işler altında ezilmesinden endişe eden babası, ağabeyi askerden gelince onu İstanbul’a *Dârü’l-Ulûm’a* göndermeye söz verir. O da bunun sevinciyle bir taraftan derslerine devam eder; hıfzını tamamlar, bir taraftan da eli ile ördüğü para keselerini satarak ileride ihtiyacı olacak parayı biriktirmeye başlar. Düşündüğü, hayal ettiği ve en çok arzuladığı şey ise mâsivâdan soyutladığı bedenini yalnızca ilim tahsiline hasretmektir.”⁴

Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî Hazretleri alış-veriş için amcasıyla İstanbul’a geldiğinde on sekiz yaşındadır. Babasının vermiş olduğu bir söz vardır, ağabeyi de askerden dönmüştür. Bunları göz önünde bulundurarak gerekli malzemeleri satın alıp amcasına teslim ettikten sonra Trabzon’a onunla dönmeyeceğini, ilim tahsili için İstanbul’da kalmaya karar verdiğini münasip bir dille amcasına anlatır. İhtiyaçları için biriktirdiği bir miktar parayı da tamamen babasına gönderir. Amcasıyla vedalaşıp parasız pulsuz İstanbul’da kalır. ‘Yardımcı ve dost olarak Allah bana yeter.’ diyerek İstanbul’da Bayezid Medresesi’nde yapayalnız kalmaya başlar.⁵

Allah için çıkılan yolda dünyevi zorluklar engel teşkil etmez. Sevdiğine giderken karşılaştığı zorluklar onu yıldırmaz. Bilakis derin bir iştiaqla yoluna devam eder. Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî’nin Allah rızası için çıktığı bu yolculuk, bizlere Resulullah(sav)’ın Hz. Ebubekir (ra) ile Mekke’den Medine’ye hicreti sırasında müşriklerden korunmak için saklandıkları Serv Mağarası hadisesini hatırlatır.

Bir grup iki izci rehberliğinde Sevr mağarasının önüne kadar geldi. Hz. Ebû Bekir, canını kurban ettiği Efendimiz(s.a.v)’e “Ben öldürülürsem, bir kişiyim, ama sana bir şey olursa, ümmet helâk olur” diyordu. Peygamber Efendimiz namaz kılarken, Hz. Ebû Bekir gözcülük yapıyordu. Müşriklerin ayak seslerini işitince: “Kavmin seni arıyor, vallahi kendim için endişelenmiyorum, ama sana zarar vermelerinden endişeliyim” diyerek üzüntüsünü dile getirmişti. Rasûl-i Kibriyâ (s.a.v) “Üzülme, ey Ebû Bekir, şüphesiz Allah bizimle beraberdir” buyurdu.

Kur’an-ı Kerim’de bu olay şöyle anlatılır: “Eğer siz ona (Peygamber’e) yardım etmezseniz (hiç önemi yok), ona bizzat Allah yardım etmiştir. İnkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke’den) çıkardıkları zaman, hani onlar mağaradaydı. Hani o arkadaşına, “Üzülme, şüp-

3 Karabulut, Niyazi, *Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî*, Gümüşhane Belediyesi Yayınları, Başlık: Sözlerinden <http://www.gumus-hane.gen.tr>.

4 www.iskenderpasa.com, *Tasavvuf Silsile-i Şerif*.

5 Karabulut, age., Başlık: İlim Tahsili.

hesiz Allah bizimle beraber” diyordu. Allah da ona “sekînet” güven duygusu ve huzur indirdi, kendilerini görmediğiniz bir takım ordularla onu destekledi, böylece inkâr edenlerin sözünü alçalttı. Allâh’ın sözü ise, en yüksek olandır. Allâh Aziz’dir, Hâkim’dir.” (et-Tevbe, 9/40)⁶ Gümüşhanevî Hazretleri İstanbul’da hiç bir tanıdığı olmadığı halde Rabbine tam bir teslimiyet ve tevekkül duygusu içinde bir velinin manevi murakabesine girerek ilim tahsil etmeye başlar.

Sevebilmek için öncelikle tanımak gerekir. Faydalı ilim ise, ihtiyaca cevap veren ilimdir. Bu da, Allah’ın rızasını kazanmaya bağlıdır. Allah’ın rızası ise, kamil imanla birlikte salih bir amelle elde edilebilir. “Peygamberimiz Hz. Muhammed(sav) Bedir Savaşı sonrası ganimetleri ashabına taksim etti. Esirleri geri bırakıp Medine’ye gitti. Kendilerinden bir gün sonrada esirler de Medine’ye getirildi. Resul-i Ekrem onları ashabına dağıttı. ‘Onlara iyi bakınız ‘ diye tembih etti. Bu suretle herkes kendi evindeki esire güzelce bakıp yiyeceğine içeceğine dikkat etti. Bedel vermeye kudreti olmayıp da yazı yazmasını bilen esirler de ensardan on kişiye okuma yazma öğretme şartıyla serbest bırakıldı.”⁷ Okuma yazma dahi bilmeyen o toplum, bilinmesi gereken en mühim bilgiyi, yani “marifetullah”ı idrak etmişti.

Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî Hazretleri hikmet, ahhâr, tasavvuf, fen gibi akli ve nakli ilimleri tahsil eder. Mahmutpaşa Medresesi’nde bir hücreye yerleşerek kendisini ilimde derinleştirir. Zamanın okutulan bütün ilimlerini en yüksek seviyede tahsil etmeye muvaffak olur. Gümüşhanevî Hazretleri hadis öğretimine önem veren, hadise dair eserler kaleme alan tasavvuf tarihi içinde köklü bir geleneğin sürdürücülerinden biri olmuştur. Ahmed Ziyaüddin Hz. Peygamber(sav)’e duyduğu muhabbetle onun boyasına boyanarak ömrünü hizmetle geçirmiştir.

Umumiyetle hadis ilmi üzerinde yazılmış eserleri bulunmaktadır. Geceli gündüzlü otuz yıl eser telif etmekle meşgul olur. Bir yandan eser vücuda getirirken bir yandan da gittikçe ders halkasını genişletir. Peygamber ahlakını nesilden nesile aktarmak için kaleme almış olduğu hadis kitabı “Ramuzu’l-Ehadis” konusunda şöyle der: “Dikkatle okursanız, kısa zamanda muhakkak âlim olursunuz!”⁸

“Günümüzde bazı mahfillerde tasavvuf, dinin emir ve yasaklarını ciddiye almayan yüksek hakikatler adına şeriatı dışlayan bir şekilde insanlığa sunulmaktadır. Şeriat adına tarikattan, tarikat adına da şeriatın vazgeçmeyen tasavvufu Kur’an ve sünnet çerçevesinde ortaya koyan Gümüşhanevî Hazretleri, günümüzde bu konuda yapılan yanlışlara ışık tutacak nitelikte eser telif etmiş ve ömür sürmüştür.”⁹

“Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî, Osmanlı Devleti’nin son dönemlerine olduğu kadar yetiştirdiği talebeleriyle Türkiye Cumhuriyeti’ne de damgasını vurmuş, hem ilim hem de tasavvuf büyüklerimizden biridir. Eserlerinin büyük bir kısmının hadis ilmine dair olması, onun manevi yolunda hadis ve sünnetin önemli bir yere sahip olduğunu gösterir. O, aynı zamanda tasnif etmiş olduğu “Ramuzu’l-ehadis” isimli meşhur eseri ile Gümüşhanevî Tekkesi’nde ciddi bir geleneğin başlamasına da önyak olmuş ve önemli bir sünnet-i hasene başlatmıştır. Onun bu gayretinde, bir sohbet kitabı yazıp okutulması yerine muridlerini doğrudan hadislerle muhatap ederek Resulullah (s.a.v.) ile buluşturma ve onları Peygamber(s.a.v.)’in ahlakıyla terbiye etme çabası sezilir. Bu da ondaki sünnete bağlılığın bir göstergesidir ve tekkesinde günümüze kadar hadis okumaları bir esas olarak kabul edilmiştir.”¹⁰

Kalemi ve kelâmıyla mücadele veren Gümüşhanevî, yeri gelince kılıca ve silaha sarılmayı

6 Akkaya, Veysel, *Altınoluk Dergisi*, Şubat 2012, s.44.

7 Düzdağ, Ertuğrul, *Peygamber Efendimiz*, Hediye Kitaplar Yayınları, İstanbul 2005, s.124-125.

8 Karabulut, age., Başlık: Esad Coşan Hoca’nın Dilinden Gümüşhanevî.

9 Derin, Süleyman, *Uluslar Arası Gümüşhanevî Sempozyumu*, Bağcılar Belediyesi, İstanbul 2013.

10 Atan, Abdullah Hikmet, *Uluslar Arası Gümüşhanevî Sempozyumu*, Bağcılar Belediyesi, İstanbul 2013.

da bilmiş “93 Harbi” diye bilinen Osmanlı-Rus savaşlarına iştirak ederek cephede bizzat çarpışmış, gönüllü gittiği bu savaşın kesintiye uğradığı dönemde Of’a gelerek tarikat neşrinde ve irşad hizmetinde bulunmuş, savaş başlar-başlamaz muharebe meydanına tekrar dönmüştür.

Gümüşhanevî’nin toplum hayatına, insanlara hizmet etmeye, sosyal faaliyetlere bu derece önem vermesi, Peygamber(sav) ahlakını ve sevgisini hayatının her safhasına nakşettiğini göstermektedir. Aynı zamanda da müntesibi bulunduğu tarikatın hususiyetinden de kaynaklanmaktadır. Bu tarikatın en önemli prensiplerinden biri de “halvet der encümen”dir. Bu prensip, toplum içerisinde meşru olan her türlü faaliyete iştirak ederek insanlara hizmet etmeyi, bütün bunları yaparken de kalben daima Allah (c.c.) ile beraber olmayı, “halvet” şuurunu muhafaza etmeyi ifade eder.

Toplumun her türlü ihtiyacına cevap verme gayreti içinde olan Ziyaüddin Hazretleri, o devirde yeni kurulmaya başlanan ve faizle çalışan bankalara bir alternatif olarak, müntesiplerinin ellerinde bulunan menkul kıymetleri bir araya getirerek bir yardım ve borç sandığı kurdu. Atıl vaziyette bulunan bu birikimler toplanarak ortak yardımlaşma ve yatırım amacıyla kullanılacak bir sermaye olmuştur. Dergahın kapısında şöyle yazmaktadır:

“Nakşbendî Dergâhıdır bu makâm-ı dil-küşa
İşte meydân-ı muhabbet gel azîzim merhaba!”

İlme ve sünnet-i seniyye’ye uymaya ayrı bir önem verdiği görülen Gümüşhanevî Hazretleri aynı zamanda devlet idaresine yön verici bir irşad siyaseti ile de hareket etmiştir. Kendi zamanında hem bir tekke, hem de bir “dârü’l-hadîs” hüviyeti kazanan dergahına Sultan Abdülmecid, Sultan Abdülaziz, Sultan II. Abdülhamid ve daha bir çok devlet adamı gelerek sohbet ve derslerine iştirak etmişlerdir. II. Abdülhamid ile hususî bir yakınlıklarının bulunduğu özel istişare ve toplantılarının olduğu da bilinmektedir.

Gümüşhanevî Hazretleri tekkesinde kurduğu yardımlaşma ve yatırım sandığında biriken sermaye ile büyükçe bir matbaa satın alarak, ilmi eserlerin ilim erbabına bedelsiz ve hediye usulü dağıtılarak, ilmin daha verimli ve yaygın hale getirilmesine gayret göstermişti. Aynı sermayeden tahsis edilenlerle İstanbul, Bayburt, Rize ve Of’ta on sekiz bin ciltlik dört ayrı kütüphane tesis edilerek ilmin Anadolu’da da yayılması temin edilmeye çalışılmıştır. Tekkeler zamanın şartları ve imkanları dahilinde ictimâî hayata yön veren çeşitli faaliyetleri tarihin her döneminde gerçekleştirmişlerdir. Ancak Gümüşhanevî Dergâhı’nın toplumun ihtiyaçlarına ve zamanın şartlarına hitap eden böyle verimli bir metodla, ilmî, iktisâdî ve ictimâî gayeleri hedef alan bir usul ile ortaya çıkması takdire şayandır.

Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî talebelerinden birine verdiği icazette şunu söylüyor: “Bu aciz kula Cenâb-ı Hakk ikramlarda bulunmuş, onu itaatlerin en üstünü ile meşgul etmiş ve ibadetlerin en büyüğünde çalıştırmıştır ki o da şerefli ilmi taleb etme işidir. Zira insan Allah Tealâ’nın rızasını istemekte, ihlas sahibi olduğu, çirkin olan gösteriş ve desinlerden uzak bulunduğu zaman, ilâhî emirle mükellef olanlar arasında temâyüz eder ve şeref kazanır. Aksi halde ilim, sahibine vebal olur.”

Halifelerinden Kastamonu’lu Hasan Hilmi Efendi bir defasında altı ay boyunca geceleri hiç uyumadığını anlatarak şöyle demektedir: “Çok uzun süren bu dönem içerisinde, öğleye az bir zaman kala kibleye karşı döner, başına bir havlu örterek uyumaya çalışırdı. Böyle yaparken de her defasında çevresindekilere, “öğle ezanına az bir zaman kala beni uyandırın” diye tenbih ettiği halde her defasında kendiliğinden uyandığı için O’nu uyandırmak hiç kimseye nasip olmamıştır.”

Vasiyetlerinde “amelleriniz, tahsiliniz ve ahlakınızla âlim olup, insanlara seviyelerine göre hitap ediniz. Alimlerin zalim ve inatçılarından olmayınız. Daima müzakere, Hakk ve hakikati izhar için ilminizi ve araştırmalarınızı artırınız.” diyen Gümüşhanevî, bu konudaki hassasiyetini göstermektedir. İlme ve ilmi araştırmalara büyük önem vermiş, ömrünün yirmi sekiz senesini telif hayatına vakfetmiş nice geceleri uykusuz geçirip, durup dinlenmeden çalışmıştır.

Lüzumsuz sözlerden hiç hoşlanmaz, boş vakitlerini ve çoğu gecelerini, ilim ile meşgul olarak geçirirdi. Sabah namazından sonra işrak vaktine kadar ve yatsı namazından sonra mecbur kalmadıkça dünya kelamı konuşmazdı. Kendisine yakın olanlarca rivayet edildiğine göre, yatağa gireceği zaman, mutlaka “Yâ-Sîn” suresini okumayı adet edinmişti. Kendisi okuyamayacak kadar bitkin olduğu zaman birisine okutup dinlerdi.

Gümüşhanevî Hazretlerini anlatabilmek, okyanusu avuçlayabilmek gibi zordur. Onun tarikat ve tasavvuf anlayışında ferdi planda kâmil insanlar yetiştirme hedefi gözetilirken, içtimai hayatında asla ihmal edilmediğini görüyoruz. Esasen O'nun tarikat faaliyeti ve tasavvufi eğitimle ulaşmak istediği asıl hedef fikriyle, imanıya, ahlakıyla kemale ermiş, şuurlu Müslümanların oluşturduğu ideal bir toplum ortaya çıkarmaktır.

Tarikatların muhtelif prensipleri, usulleri vardır. Ama bütün tarikatlarda müşterek olan husus, temel esas hizmettir. İnsan hizmet ettikçe himmete mazhar olur, izzet bulur. Hem dünya hem de ahiret mutluluğuna erer.”¹¹

Hizmet de ancak, aşk ve şevkle yapılır. Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî Hazretleri'nin bu konudaki sözlerinden biri şöyledir: “Aşk, bütün his, irâde ve düşüncelerden sıyrılarak yalnız Allah'a büyük bir iştiyakla yönelmek, mal, evlad, dünya ve her türlü alakadan koparak, Hâlık'a hasret duymaktır.”¹²

Şerh ettiği hadislerden birini yarıda bırakıp, Resulullah(sav) hasretiyle duygulanarak Allah(cc)'a yönelip kendisini Fahr-i Alem ile haşr eylemesini niyaz eden Konyalı Hak Aşığı Kaşıkçı Ali Rıza şiiiriyle şöyle sesleniyor:

“Menzil-i vah-i Huda'dır bu vatan
Seyyid-i tac-i rusûl bunda yatan
Ey bu alemleri yoktan yaratan
Fahr-i Alem ile haşreyle beni

....

İki alemde de gösterme elem
Çekiver aff-ı kusur üzre kalem
Fahr-i alem anda açtıktâ alem
Sen o sultan ile haşreyle bizi

Beni meftun etme bu acileye
Koyma suçlarımı vezne kileye
Sen verirsin kim ki her ne dileye
Fahr-i Alem ile haşreyle bizi

11 <http://www.enfal.de/ecdad120.htm>.

12 Karabulut, age., Başlık: Sözlerinden.

Mağfired kıl geleni hemde geçeni
Bize işle sana her ne düşeni
Mahşer içre beni ey Rabb-i Gani
Fahr-i Alem ile haşreyle beni

...

Günlerim geçti bütün oldu yalan
Çün reva kendimi döğsem taş ilen
Ey beni böyle bu sevdaya salan
Fahr-i Alem ile haşreyle beni

Lutfuna nisbetle ey Rabb-i Celil
Yedi derya bile bir katre değil
Bana rahmeyle değilsem de ehil
Fahr-i Alem ile haşreyle beni

Maksadım sensin ne mülktür ne de mal
Bu Rıza'yı eyle aşık-ı Cemal
Ey kerem sahibi ey hüsn-i hısal
Fahr-i Alem ile haşreyle beni"¹³

Ömrünü hakikat yolculuğunda peygamber rehberliğiyle sürdüren Gümüşhanevî Hazretleri son nefesini verirken de sevdiğine benzeyen bir ahlak üzere şu nasihatte bulunmuşlardır:

"Malayani şeyleri bırakmak, dile almamak gerekir. Eğer sizden biri bu hale bürünse, gıybet ve dedikodu yapsa, malayani konuşsa, onu yumuşakça men edin, hatasını düzeltin. Aranızda sürekli din ve tasavvuf sohbeti yapın, böylece cehaletiniz gider, cehalet hastalığından, kötülüğünden kurtulursunuz. Allah ve Resulü'nün kelimandan konuşun, Allah dostlarının sözlerinden ve menkıbelerinden bahsedin."¹⁴

Kaynakça

- Abdullah Hikmet Atan, *Uluslararası Gümüşhanevî Sempozyumu*, Bağcılar Belediyesi, İstanbul 2013.
Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî, *Ruhül Arifin*, Pamuk Yayınları, İstanbul 2002.
Ertuğrul Düzdağ, *Peygamber Efendimiz*, Hediye Kitaplar Yayınları, İstanbul 2005.
M. Yaşar Kandemir, *Canım Kurban Olsun Senin Yoluna*, Erkam Yayınları, İstanbul 1999.
Niyazi Karabulut, *Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî*, Gümüşhane Belediyesi Yayınları.
Osman Nuri Topbaş, *Altın Oluk Dergisi*, Mayıs 2009.
Süleyman Derin, *Uluslararası Gümüşhanevî Sempozyumu*, Bağcılar Belediyesi, İstanbul 2013.
Veysel Akaya, *Altınoluk Dergisi*, Şubat 2012.
www.iskenderpasa.com, *Tasavvuf Silsile-i Şerif*.
10 <http://www.enfal.de/eccdad120.htm>

13 Kandemir, M. Yaşar, *Canım Kurban Olsun Senin Yoluna*, Erkam Yayınları, İstanbul 1999, s. 50,51

14 Karabulut, age., Başlık: Nasihatlerinden